

Луков Роман Миколайович,

аспірант кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Київського
університету інтелектуальної власності та
права

ЗМІНИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, розпочатою 24 лютого 2022 року, істотно трансформувало всі сфери суспільного життя, зумовивши нагальну потребу у зміцненні правового захисту внутрішніх правовідносин. Ці події актуалізували необхідність внесення змін до кримінально-правових положень з метою нормативно-правового реагування держави на нові виклики. В умовах воєнного стану спостерігається стрімке зростання рівня суспільної небезпечності кримінального правопорушення проти власності, що обумовлює потребу в удосконаленні кримінального законодавства. Слід враховувати, що у зазначених обставинах швидко підвищується суспільна небезпечність скоюваних злочинних посягань проти власності в умовах воєнного стану, тому норми Кримінального кодексу України [1] (далі – КК) мають тепер відповідати викликам та загрозам, що виникли.

Окремими питаннями сучасних законодавчих змін до КК опікувались такі вітчизняні науковці, як: О.М. Будяченко, Л.П. Брич, О.С. Гаджук, В.І. Гранкіна, В.М. Киричко, А.А. Коваль, І.А. Копйова, А.В. Лапкін, С.Я. Лихова, О.К. Марін, Т.О. Михайліченко, Р.О. Мовчан, К.М. Оробець, О.В. Острогляд, С.П. Погребняк, Ю.А. Пономаренко, М.С. Самойленко, В.Я. Тацій, М.В. Шепітько та інші. Проте важливість цих проблем вимагає подальших поглиблених досліджень кримінального законодавства в умовах воєнного часу.

Серед ключових сфер, до яких були внесені необхідні зміни на підставі введення в Україні режиму воєнного стану, слід виокремити такі:

- державна зрада та здійснення диверсії (поширено відповідальність);
- реалізація діяльності колаборантського характеру та розпалювання ворожнечі у регіонах країни (встановлено відповідальність);

- погрози чи образа честі та гідності особи, що є військовослужбовцем (встановлено відповідальність);
- мародерство та вчинення злочинів проти власності (посилено відповідальність);
- поширення інформації щодо місць дислокації військових, відповідної техніки чи іншої зброї (встановлено відповідальність);
- особливі випадки виключення кримінальної відповідальності (застосування вогнепальної зброї особою, виконання обов'язку стосовно здійснення захисту територіальної цілісності та незалежності країни (запроваджено).

Спочатку слід з'ясувати зміст дефініції «воєнний стан», яка розкривається у положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Відтак, це «особливий правовий режим», що застосовується у разі відповідної загрози та передбачає надання спеціальним владним органам необхідних повноважень для здійснення відсічі та попередження загрози, при якому можуть обмежуватись у конкретних межах передбачені конституційно-правовими нормами права та свободи індивідів чи юридичних осіб. При цьому, ключову позицію відіграють положення Конституції України [1], зокрема, ст. 64, якою запроваджено обмеження (з урахуванням виключень) прав і свобод в умовах воєнного стану разом із визначення відповідного строку запровадження певних обмежень. Як відомо, в Україні режим воєнного стану було запроваджено Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [4]. Звернемо увагу, що обмеження прав має тимчасові межі, таким чином відповідні норми закону мають конкретно закріплювати строк дії таких обмежень. Виходячи із логічності наведеного, строк обмежень не має бути більше ніж строк режиму воєнного стану.

Відтак, вважаємо доцільним визначити обтяжуючу ознаку, що передбачена положеннями ст. 67 КК «умови воєнного стану». На думку В.М. Киричко [6, с. 35–42], ознака «в умовах воєнного стану» стосовно суспільно небезпечних діянь проти власності має наступні характеристики: а) стосується лише складів злочинів, до яких нормативно включена; б) має безпосередній вплив на проведення кваліфікації відповідних діянь; в) обов'язковий характер покарання за кваліфікованою ознакою у межах санкції статті. Розуміючи зазначені умови як зовнішній вплив на правопорушення, отримаємо характеристику об'єктивної сторони злочину: місця та часу вчинення діяння.

Беручи до уваги думку О.В. Острогляда, під час військових дій співробітники правоохоронних органів вчасно не можуть виконувати свої професійні функції та оперативно реагувати на відповідні злочинні прояви, що може викликати «у певних осіб відчуття безкарності» [8, с. 286–290], що й призводить до значного зростання кримінальних правопорушень у такий час.

А.В. Горностай [5, с. 288–293] наголошує, що в умовах активних бойових цивільне населення вимушено залишать більшість власного майна, особливо нерухомість, тому під час війни, серед інших злочинів найогиднішими виступають діяння щодо привласнення чужого майна. Як відомо, вчинення мародерства завжди супроводжує військові конфлікти, отже, злочини проти власності, що вчинені в умовах воєнного стану потребують аналізу.

Таким чином, досліджуючи злочинні діяння проти власності, зазначимо, що внесеними положеннями Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 03.03.2022 року № 2117-IX, кримінально-правове регулювання було доповнено вказаною ознакою ст. 185 («крадіжка»), 186 («грабіж»), 187 («розбій»), 189 («вимагання»), 190 («шахрайство»), 191 («привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»). Через запровадження досліджуваної ознаки до зазначених статей КК прослідковується посилення покарання, що передбачає позбавлення волі від 5 до 8 років за крадіжку, від 7 до 10 за вчинення грабежу, від 8 до 15 років за розбійний напад, від 7 до 12 років за реалізацію складу злочину «вимагання», від 3 до 5 років за шахрайські дії, від 5 до 8 років за вчинення діянь щодо привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Однак, як раніше зазначено, загальна частина КК не встановлює часових меж обмеження прав та свобод людини, і яким чином відбуватиметься обмеження волі суб'єктів кримінальних правопорушень у разі відміни режиму воєнного стану, закон поки не регламентує.

При цьому, слід врахувати, щодо вчинення протиправних діянь проти власності також має значення характеристика шкоди, яка завдана об'єкту, що знаходиться під охороною кримінальних норм: а) велика шкода для об'єкту (ключового); б) об'єкт має соціальну значимість; в) завдання шкоди викликано непрямыми діями, а є наслідком; г) ураження факультативного виду об'єкту; д) через вчинення одиначної дії шкода заподіяна множинним об'єктам. Застосовуючи умови воєнного стану до завданої шкоди, слід

наголосити, що вчинення діяння проти власності може мати вкрай тяжкі наслідки, ніж закріплені у законодавстві.

Наразі посилення кримінально-правової відповідальності за протиправні порушення проти власності, що вчинені в умовах воєнного часу, потрібні суспільству та громадянам для виживання у сучасному збройному конфлікті. Однак, при цьому, законодавець оминув редагування такої статті КК як незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289), яке за часів повномасштабної агресії на українській території мало та має широке поширення. Враховуючи, що згідно примітки до ст. 289 КК злочини, передбачені ст.ст. 185, 186, 187, 189, 190, 191 КК є однорідними, тобто мають приблизно схожий ступінь суспільної небезпеки, здійснюючи посягання на подібні об'єкти, що знаходяться під охороною кримінального законодавства, та характеризуються однаковою «формою вини» [7, с. 236]. Доцільно вважати, що врегулювання зазначеного питання буде вирішено шляхом внесення відповідних змін до ст. 289 КК.

Слід погодитись із думкою Л.Ю. Тімофєєвої [9, с. 75–78], що коли кримінальний закон є структурованим, кодифікованим, чітко сформованим та є зрозумілим для людей, тоді будь-яка особа здатна проводити співставлення реалізації власної поведінки відповідно до вимог кримінально-правового закону, при цьому обираючи вчинення відповідних діянь. Зазначимо, що А.В. Горностай, акцентує увагу на тому, що законодавець має логічно, системно та узгоджено підходити до формування кримінально-правових норм.

Підсумовуючи наведене, зазначимо, що життєдіяльність суспільства та держави має відбуватись навіть у складних умовах воєнного стану, оскільки закон – то є цінність для людей. Встановлено, що законотворці мають якісно підходити до створення кримінально-правових норм, які характеризуються зрозумілістю викладення та доступністю для розуміння звичайними людьми, щоб співвідносити свою поведінку з цими вимогами. Визначено недосконалість внесених до Кримінального кодексу України змін, зокрема, стосовно, відсутності часових меж застосування обставин «в умовах воєнного стану» в частині обмеження прав та свобод людини. Зосереджено увагу на необхідності внесення змін до ст. 289 КК України шляхом доповнення умовою «в умовах воєнного часу». Отже, кримінальне законодавство України в умовах воєнного стану продемонструвало здатність до оперативного реагування на загрози, що виникають у сфері захисту права власності. Посилення кримінальної відповідальності, уведення нових кваліфікуючих ознак і уточнення

складів злочинів відповідають міжнародним стандартам захисту прав людини та спрямовані на забезпечення правового порядку в умовах надзвичайної ситуації.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 1 січня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.11.2023)

2. Кримінальний Кодекс України : Кодекс від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 05.10.2023 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.11.2023)

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 19.10.2023 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#TextText> (дата звернення: 05.11.2023)

4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Дата оновлення: 17.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.11.2023)

5. Горностаї А. В. Питання законодавчого неврегулювання відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом в умовах воєнного або надзвичайного стану. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Нац. шк. суддів України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2022. С. 288–293.

6. Киричко В. М. Про особливості кримінального права, обумовлені воєнним станом, та їх відображення в кримінальному кодексі України. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Нац. шк. суддів України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2022. С. 35–42.

7. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О.М. Литвинов, Ю.В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.; за заг. ред.

Ю. В. Орлова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 520 с.

8. Острогляд О. В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство* : Електронне наукове видання. 2022. № 1. С. 286–290.

9. Тімофєєва Л. Ю. Переосмислення принципів кримінального права в умовах війни. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Нац. шк. суддів України; Грамад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2022. С. 75–78.

Лунгол Ольга Миколаївна,

завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

Шевченко Андрій Дмитрович,

здобувач вищої освіти 2 курсу навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ КІБЕРРОЗВІДКИ У ПРОТИДІІ ТРАНСКОРДОННІЙ КОРУПЦІЇ ТА ФІНАНСОВИМ ЗЛОЧИНАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії рф проти України корупційні ризики набули характеру прямої загрози національній безпеці. Особливе занепокоєння викликає трансформація корупційних схем, які все частіше переміщуються у цифровий простір та набувають транскордонного характеру. Виведення коштів через криптовалютні операції, використання заплутаних ланцюгів офшорних транзакцій та приховування бенефіціарів за допомогою складних цифрових інструментів вимагає відповідної трансформації методів розслідування. У цьому контексті кіберрозвідка стає не просто